

Ми назвали тут ті основні політичні напрями, що певним чином визначали духовно-ідеологічні, науково-дослідницькі зацікавлення тогочасної історичної доби України, де єдиною системовизначальною основою для них була ідея державності.

Таким чином, досліджуючи особливості визрівання та формування окремих аспектів політичних цінностей, їх місце та роль в системі політико-владних та комунікативних відносин, можна стверджувати, що вся ця складна історія пошуків, доказів, помилок загалом спричинила те, що держава як ціннісна одиниця виміру людського життя і як цілісна аксіологічна система з'являється лише в кінці XIX ст. (хоча доповнення, дорозвиток, вдосконалення її – ще є завданням сьогодення і майбутнього).

Сучасний етап глобалізаційних, інформаційно-технологічних змін суттєво міняє і ієрархію цінностей. Ідеалами вищого рівня нашого часу стають цінності утилітарного, практичного характеру, що не відкладаються як традиції, норми, ідеали, а є релятивними, сьогоденними, такими, що легко і корисно можна опредметити.

Якщо західний світ переживає складну і суперечливу переоцінку цінностей як би у одній площині, то сучасна Україна – у декількох, що одночасно наклалися одна на іншу; вплив загальних світових глобалізаційних процесів з усією множиною цивілізаційних виявів, власний етап якісно нового переходу до зовсім іншої системи державного устрою, владних відносин, соціальних форм буття тощо.

Список використаної літератури:

1. Бачинський Ю. Україна irredenta. – Берлін. Вид-во Української молоді / Ю. Бачинський. – 1924. – XXII. – 237 с.
2. Грушевський М.С. Українська партія соціалістів-революціонерів та її завдання / М.С. Грушевський. – К., 1920. – 64 с.
3. Гуманістичні та реформаторські ідеї на Україні. – К.: Наукова думка, 1990. – 382 с
4. Кистяковський Б.А. В защиту научно-философского идеализма / Б. Кистяковський // Социальные науки и право. – К., 1916. – С. 190–193.
5. Костомаров М. Дві руські народності / М. Костомаров. – Київ–Лейпціг, 1906. – С. 75.
6. Франко І. Наш погляд на польське питання // Зібрання творів: у 50-ти т. / І. Франко – К., 1986. – Т. 45. – С. 204–220.
7. ЦДІА України у М., Львові. Ф. 401 4 т Ок. 1, стр. 48 (редакція журналу “Літературно-науковий вісник”. Статті, рецензії, огляди та ін. наукові праці Грушевського з філософії, соціології та естетики, а також джерелознавства).

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ ЯК ДИСКУРСИВНИЙ МЕТОД ЗМІНИ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Соломія Кривенко

*кандидат політичних наук, асистент
Український католицький університет*

Громадськість – це комунікаційна система, в якій відбувається обмін інформацією та поглядами і до якої кожен член суспільства юридично та фактично повинен мати доступ¹.

¹ Штрамайер Г. Політика і мас-медіа / Герд Штрамайер. – пер. з нім А. Орган (Серія «Бібліотека журналіста»). – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2008. – С. 64.

Громадська думка впливає на формування консенсусу у відповідній спільноті щодо виду суспільно-політичних відносин, які у ній панують (чи можуть панувати). Через формування громадської думки пролягає шлях до легітимації всякої політичної сили та всякого політичного рішення.

Незважаючи на важливість поняття громадської думки, яким оперують в політичному дискурсі, однозначно визначити його (а вирахувати – тим паче) виглядає малоімовірним. Роберт Нисбет в філософському словнику під назвою «Забобони» пише: «*Vox populi* може бути *Vox Dei*», але абсолютно очевидно, що ніколи не було єдиного погляду на те, що означає «*Vox*» або що означає «*Populus*»².

Прийнято громадську думку ототожнювати з результатами різного роду опитувань, за допомогою яких намагаються зрозуміти, що думають люди про соціальні проблеми, товари і знаменитостей. Дані опитувань, які пройшли комп'ютерну обробку, урочно оголошуються громадською думкою (з чим не погоджується французький соціолог П'єр Бурдьє у статті «Громадської думки не існує»).

«Набагато частіше це не суспільна, а людська (*popular*) думка. Справжня громадськість (*public*) в основі своїй – це спільнота (*community*), що виникла, як всі справжні спільноти, на основі певних загальних цілей і підтримується традиціями, міфами і ритуалами, які є продуктом спільної історії. У людській (*popular*) думки відсутнє те цементуюче начало, яке забезпечують тільки час і традиції. Людська думка – це потік, що перебуває в постійному русі, то з'являється, то зникає, як морська піна»³.

У передмові до праці В. Липпмана «Громадська думка» цитується і Г. Гадамер, згідно з яким прототипом поняття громадської думки можна вважати поняття здорового глузду (*sensus communis*)⁴, і тоді громадська думка стає необхідним елементом кожної політичної організації.

Свого часу Джеремі Бентам ввів поняття «суду громадської думки», що становив собою уявний конструкт, який подібний на традиційний суд, але складається зі всіх громадян, які ретельно аналізують всяке рішення уряду. Суд громадської думки всюди збирає свідчення, заслуховує сторони, що підтримують або засуджують рішення уряду, і виносить власний вердикт. Суд громадської думки може карати: від публічного осуду до припинення існування винного⁵.

Гіпотетичний суд громадської думки виконує чотири функції⁶:

- статистичну (члени суду вправі збирати інформацію та докази);
- цензорську (виносить вироки);
- виконавчу (винагороджує та карає людей відповідно до поганої та доброї репутації);
- меліоративно-сугестивну (пропонує проекти покращення інших питань, що стосуються інтересів широкої публіки).

На думку Дж. Бентама, до суду громадської думки належать чотири категорії людей: ті, що говорять (малоосвічена публіка); ті, що читають (освічена публіка); ті, що пишуть (учені. письменники); ті, що видають і публікують (головні редактори газет, власники

² Липпман Уолтер. *Общественное мнение*/Пер. с англ. Т.В. Барчуновой; Редак. тора перевода К.А. Левинсон, К.В. Петренко. – М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – С. 8–9.

³ Nisbet R. *Prejudices. A Philosophical Dictionary*. Cambridge et al.: Harvard Univ. Press, 1982. P. 251-252.

⁴ Гадамер Х-Г. *Истина и метод*. М Прогресс, 1988 – С. 61.

⁵ Коник Д. *Стратегічні комунікації: посібник для державних службовців* / Дмитро Коник. – Київ: Міжнародний банк реконструкції та розвитку/Світовий банк, 2016. – С. 41.

⁶ Остроумов Сатнислав Валерьевич. *История идеи гражданского общества в англо-американской либеральной [электронный ресурс]* – Режим доступа: <https://tinyurl.com/yd7r9nхo>

видавництв)⁷. Сам філософ розуміє, що його проект утопічний у зв'язку з тим, що члени суду громадської думки не збираються разом для реалізації покладених на них функцій та повноважень.

Проте власне в демократичній державі ХХ століття питання формування громадської думки стає першочерговим завданням. В. Ліппман зазначав, що вже в США 20-их років ХХ ст. процес управління відбувається під впливом «контрольованої громадської думки» на адміністрацію. І це, на його думку, зумовлює зміщення суверенітету, через що першочерговим стає так званий консенсус. А якщо суверенітет перейшов від законодавчої влади до громадської думки, то, очевидно, громадськість повинна отримувати надійну інформацію. Захист її джерел повинен стати «першочерговою проблемою демократії»⁸.

Але вся проблема, пов'язана з відбором цієї інформації, полягає в тому, що громадська думка має справу з «псевдосередовищем», де нічого не може сприйматися безпосередньо. «Людина – не аристотелевський бог, що оглядає все суще одним поглядом, а продукт еволюції, який може вихопити фрагмент реальності, достатній, щоб вижити, і в потоці часу зловити кілька моментів осяяння і щастя»⁹, – зазначав В. Ліппман.

Громадська думка формується під впливом інформації та комунікативних потоків. Тож середовище, з яким взаємодіє людина як суб'єкт політичних процесів, заломлюється через численні явища. Це, зокрема, цензура і секретність, фізичні та соціальні бар'єри, деформація уваги, бідність мови, відволікаючі моменти, несвідомі почуття, втома, насильство, одноманітність¹⁰.

Ці чинники, обмежуючи доступ до середовища, накладаються на незрозумілість подій, що в ньому відбуваються, роблячи їх складними для пояснення й такими, що некоректно сприймаються. В результаті реальні події підмінюють фікції.

Отже, можна визначити, що громадська думка формується через медійні (спрямовані до необмеженої аудиторії меседжі) та немедійні (безпосередні) засоби комунікації. В обох випадках важливою є позиція так званих лідерів громадської думки – ланки в масовій комунікації, до думки яких дослуховується абсолютна більшість. Ідея лідерів громадської думки була розроблена в межах теорії двоступеневого руху інформації в процесі масової комунікації, яку запропонували Е. Катц та П. Лазарсфельд. Згідно з даною концепцією, ідеї передаються від засобів масової інформації до лідерів громадської думки, а від них – до більш широкої аудиторії, яка їм довіряє.

Розглянувши питання визначення громадської думки, важливо зосередитися на дослідженні механізмів впливу на неї. З огляду на теорію двоступеневого руху інформації, для того, щоб змінити громадську думку, потрібно, радше, впливати на невелику кількість лідерів думок, ніж на все суспільство. Цю ж теорію підтверджують результати нещодавнього дослідження, згідно з якими, варто змінити думку 10 % населення, щоб з часом вона змінилася цілком¹¹. Так, американські науковці відкрили соціологічну закономірність, згідно з якою якщо бодай 10 % населення твердо дотримується певної думки, вона неодмінно стане думкою більшості.

⁷ Остроумов Сатніслав Валерьевич. История идеи гражданского общества в англо-американской либеральной [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://tinyurl.com/yd7r9nхo>

⁸ Steel R. Walter Lippmann and the American Century. N.Y.: Vintage Books. A Division of Random House, 1980. P. 171-172.

⁹ Липпман Уолтер. Общественное мнение / Пер. с англ. Т.В. Барчуновой; Редак. тора перевода К.А. Левинсон, К.В. Петренко. – М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – С. 50.

¹⁰ Там же. – С. 92.

¹¹ Що потрібно, щоб громадська думка змінилася? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/16986>

«Коли кількість відданих прихильників певної ідеї менша за 10 %, прогресу у її поширенні не відбувається. Щоби за таких умов ця ідея стала думкою більшості, потрібен час, який можна порівняти хіба з віком Всесвіту. Інша річ, коли кількість прихильників цієї ідеї перевищує 10 %. Тоді вона поширюється, наче вогонь»¹², – стверджує співавтор дослідження Болеслав Шиманський. Як приклад, Шиманський наводить події 2010–2011 рр. у Тунісі та Єгипті, де диктатори, які перебували при владі протягом десятиліть, були скинуті за лічені тижні. Іншими словами, щоби змінити думку більшості, меншість має налічувати не менше 10%, і це не залежить від того, які ідеї вона поширює і в який спосіб це відбувається¹³.

У всякому разі, аналітик громадської думки повинен почати з того, щоб визнати існування взаємозв'язків між сценою подій, сприйняттям цієї сцени в свідомості людей і реакцією людей на сприйняття того, що відбувається на цій сцені¹⁴. Усвідомивши цей взаємозв'язок, стане очевидно, що впливати на громадську думку можна, маніпулюючи кількістю інформації, яку людини змушена сприймати, зважаючи на обмеженість своїх знань та можливостей здобувати ці знання. До таких механізмів належать: обмеження інформаційних потоків (цензура, табу, секретність тощо), дозоване подання інформації (фреймування, пропаганда, журналістський відбір тощо), перенасичення інформацією (опис псевдоподій, неправдиві новини тощо).

Список використаної літератури:

1. Nisbet R. *Prejudices. A Philosophical Dictionary*. Cambridge et al.: Harvard Univ. Press, 1982. P. 251-252.
2. Steel R. *Walter Lippmann and the American Century*. N.Y.: Vintage Books. A Division of Random House, 1980. – P. 171-172.
3. Гадамер Х-Г. *Истина и метод*. М Прогресс, 1988 – С. 61.
4. Коник Д. *Стратегічні комунікації: посібник для державних службовців / Дмитро Коник*. – Київ: Міжнародний банк реконструкції та розвитку / Світовий банк, 2016. – 256 с.
5. Липпман Уолтер. *Общественное мнение/Пер. с англ. Т.В Барчуновой; Редак торы перевода К.А. Левинсон, К.В. Петренко*. – М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.
6. Остроумов Сатнислав Валерьевич. *История идеи гражданского общества в англо-американской либеральной [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <https://tinyurl.com/ud7r9npxo>;
7. Штромайер Г. *Політика і мас-медіа / Герд Штромайер*. – пер. з нім А. Орган (Серія «Бібліотека журналіста»). – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2008. – 303 с.
8. *Що потрібно, щоб громадська думка змінилася? [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/16986>.
9. *Що потрібно, щоб громадська думка змінилася? [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/16986>.

¹² *Що потрібно, щоб громадська думка змінилася? [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/16986>

¹³ Там само

¹⁴ Липпман Уолтер. *Общественное мнение/Пер. с англ. Т.В Барчуновой; Редак торы перевода К.А. Левинсон, К.В. Петренко*. – М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – С. 39.